

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شبهه شناسی

سرفصل جلسات

استاد

حجت الاسلام والمسلمین دکتر هادی صادقی

تنظیم:

مدیریت فرهنگی دانشجویی مرکز آموزش الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث

آبانماه ۱۳۹۴

فهرست موضوعات جلسات

- جلسه اول (توحید و شرک)..... ۳
- جلسه دوم (توسل و تبرک) ۵
- جلسه سوم (شفاعت) ۶
- جلسه چهارم (بنای بر قبور) ۷
- جلسه پنجم (زیارت قبور)..... ۸
- جلسه ششم (مسئله شر) ۹
- جلسه هفتم (حقیقت وحی و نبوت)..... ۱۰
- جلسه هشتم (پایان پیامبری)..... ۱۱
- جلسه نهم (مصونیت وحی و تحریف ناپذیری قرآن)..... ۱۲
- جلسه دهم (دین دنیوی شده)..... ۱۳
- جلسه یازدهم (امامت و رهبری) ۱۴
- جلسه دوازدهم (ولایت فقیه و رهبری)..... ۱۵
- جلسه سیزدهم (عدالت صحابه)..... ۱۶
- جلسه چهاردهم (سب و لعن)..... ۱۷
- جلسه پانزدهم (تقیه)..... ۱۸
- جلسه شانزدهم (مسائل فقهی وضو و نماز)..... ۱۹

جلسه اول (توحید و شرک)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ اقسام توحید و معنای آنها
- ✓ شبهات وهابیان دربارهٔ توسل و تبرک جستن به پیامبر و امامان (علیهم السلام) و اولیاء الله
- ✓ تبیین معنای صحیح عبادت
- ✓ پاسخ شیعیان به این شبهات.

درآمد

توحید یکی از ارکان مهم دین اسلام بلکه اساسی‌ترین رکن اسلام است، و نه تنها در اسلام بلکه در ادیان توحیدی دیگر هم توحید مهم‌ترین رکن اعتقادی است مبدأ، خالق و خدای عالم در ادیان توحیدی واحد است و تمام اعتقادات و آموزه‌های دین حول وحدت خدای متعال شکل می‌گیرد. توحید معانی متفاوت و متعددی دارد. معنای لغوی آن یگانه دانستن است، اما در معنای اصطلاحی در هفت معنا به کار می‌رود:

۱- توحید ذاتی، ۲- توحید صفاتی، ۳- توحید در خالقیت، ۴- توحید در ربوبیت، ۵- توحید عبادی، ۶- توحید در استعانت، ۷- توحید در محبت. در ادامه به توضیح مختصر هر یک از این هفت معنا می‌پردازیم.

معانی اصطلاحی توحید

توحید ذاتی

توحید صفاتی

توحید در خالقیت

توحید در ربوبیت

توحید عبادی

توحید در استعانت

توحید در محبت

طرح شبهه

با توجه به آنچه در مورد اقسام معنای توحید گذشت، دربارهٔ توحید در عبادت شبهه‌ای از جانب وهابیان نسبت به مسلمانان دیگر و به ویژه شیعیان مطرح شده است. آنها به دلیل اشتباهی که در معنای عبادت داشته‌اند بسیاری از اعمال مسلمانان را به عنوان شرک در عبادت به شمار می‌آورند. برای مثال محبت مسلمانان به

اولیای دین، طلب شفاعت از پیامبران و صالحان، درخواست شفا و حاجت از اولیای الهی را شرک به شمار می‌آورند. تمام موارد اینچنین به بدفهمی معنای عبادت برمی‌گردد. آن‌ها گمان کرده‌اند که حقیقت عبادت خضوع و تذلل و تعبد است و معتقدند هر گونه خضوع و خشوعی در برابر دیگران به معنای عبادت است. در صورتی که معنای عبادت فراتر از خضوع و تذلل است.

معنای عبادت
معادل واژه عبادت در زبان فارسی

پاسخ به شبهه

معادل واژه عبادت در زبان فارسی

جلسه دوم (توسل و تبرک)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ شبهات وهابیان درباره توسل و تبرک؛
- ✓ پاسخ شیعیان به این شبهات.

مروری بر مباحث پیشین

در جلسه پیشین مباحثی درباره توحید و شرک و اقسام توحید را بیان کردیم، و گفتیم که به دلیل بدفهمی وهابیان از معنای عبادت، شبهه ای به عقاید شیعیان نسبت به توسل جستن به پیامبر و اولیای الهی بوجود آمده است و با تبیین معنای عبادت به بخشی از این شبهه پاسخ گفتیم. در این جلسه بحث گذشته را پی می گیریم.

طرح شبهه

یکی از اشکالات و شبهات وهابیان درباره توسل و استمداد از اولیای خدا این است که می گویند شما به پیغمبر و امامانتان توسل می جوئید و از آنها استمداد می طلبید در حالی که این مسئله با توحید در استعانت سازگار نیست. قرآن کریم می فرماید:

﴿إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ﴾

تنها تو را می پرستیم و تنها از تو یاری می جوئیم.

یاری خواستن از غیر خدا

از این رو نباید از کسی جز خدا استعانت و یاری جست.

- یاری خواستن از غیر خدا
- یاری خواستن از زندگان
- یاری خواستن از مردگان

۱- مرگ یا نابودی

۲- قرآن و بقاء ارواح

۳- قرآن و امکان ارتباط با جهان دیگر

۴- سیره مسلمانان

جلسه سوم (شفاعت)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ معنای شفاعت
- ✓ شبهات وهابیان درباره شفاعت و پاسخ شیعیان
- ✓ دلایل وهابیان درباره منع درخواست شفاعت

مروری بر مباحث پیشین

در جلسات گذشته برخی از شبهات مربوط به توحید مانند شبهات وهابیان درباره توسل و تبرک جستن به پیامبر و امامان را مطرح کردیم در این جلسه بحث شفاعت، که یکی دیگر از شبهات وهابیان است، را طرح و نقد می‌کنیم.

معنای شفاعت

طرح شبهه

آیا فقط خداوند می‌تواند شفاعت کند، و هیچ کس غیر از او مجاز به شفاعت نیست؟ یا اینکه کسانی هم می‌توانند غیر از خدای متعال شفیع شوند؟

دلایل جواز شفاعت

- ۱- شفاعت و دعا
- ۲- رایج بودن مسئله شفاعت در میان اهل سنت
- ۳- قرآن و درخواست دعا از افراد شایسته
- ۴- احادیث اسلامی و سیره صحابه
- ۵- طلب شفاعت از پیامبر (صلی الله و علیه و آله) پس از رحلت
دلایل وهابیهها برای منع درخواست شفاعت
- ۱- شرک دانستن درخواست شفاعت
- ۲- شباهت درخواست شفاعت به کار مشرکان
- ۳- حرمت درخواست حاجت از غیر خدا

جلسه چهارم (بنای بر قبور)

اهداف درس

آشنایی با:

شبهه و هابیان درباره حرمت بنای بر قبور
پاسخ شبهه و رد دلایل و هابیان

طرح شبهه

در عصر حاضر از سوی وهابیان نسبت به عقاید شیعیان در باره بنای بر قبور و زیارت قبور شبهات و اشکالاتی وارد می شود.

آن ها معتقدند بازسازی قبور، ساختن گنبد و بارگاه بر مزار اولیای خدا و زیارت قبور آن ها منافی توحید در عبودیت است و به شیعیان و سایر فرق اسلامی که هم عقیده با شیعیان هستند، می تازند.
بنای بر قبور از دیدگاه قرآن

دلایل و هابیان بر تحریم بنای بر قبور

دلیل نخست

دلیل دوم

دلیل سوم

بنای بر قبور از دیدگاه قرآن

۱- قبور اصحاب کهف

۲- تعظیم شعائر الهی

در قرآن کریم به مصادیقی از شعائر الهی اشاره شده است که از این قرار است:

• صفا و مروه

• حیوان قربانی

۳- لزوم محبت و دوستی اهل بیت

جلسه پنجم (زیارت قبور)

اهداف درس

آشنایی با:

شبهات وهابیان درباره زیارت قبور و حضور زنان در مقابر
پاسخ به شبهات و اثبات استحباب زیارت قبور

طرح شبهه

زیارت قبور از نظر وهابیان عملی شرک آلود است و به همین جهت شیعیان که اهتمام ویژه‌ای به زیارت قبور بویژه قبور امامان و اولیای الهی دارند از سوی وهابیان متهم به شرک شده‌اند.
معنای زیارت

معنای زیارت

دلایل استحباب زیارت قبور

دلیل نخست: عقل؛

دلیل دوم: فواید اخلاقی؛

۱- عبرت آموزی؛

۲- زهد ورزی؛

۳- مهرورزی؛

دلیل سوم: قرآن کریم

دلیل چهارم: روایات

دسته نخست: روایاتی که بیان کننده سیره پیامبر بر زیارت قبور هستند.

دسته دوم: روایاتی که بیان کننده استحباب زیارت قبور است.

دلیل پنجم: سیره مسلمانان

دلیل ششم: استحباب زیارت قبر پیامبر(صلی الله علیه و آله)

وهابیان و زیارت قبر پیامبر اکرم(صلی الله و علیه و آله)

وهابیان و حضور زنان در قبرستان

جلسه ششم (مسئله شر)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مسئله شر و پاسخهای آن.
- ✓ استدلال مکی در انکار خدا و پاسخ آن.

مروری بر مباحث پیشین

در جلسات گذشته برخی از شبهات مربوط به توحید مانند شبهات وهابیان دربارهٔ توسل و تبرک جستن به پیامبر و امامان و درخواست شفاعت از آنان را مطرح کردیم در این جلسه مسئله شر که یکی از شبهات منکرین خدا و مربوط به عدل الهی است را طرح و نقد می‌کنیم.

عدل الهی و مسئله شر

مسئله شر از دید مکی

پاسخهای ارائه شده به مسئله شر

پاسخ شبههٔ مکی

حکمت شرور

جلسه هفتم (حقیقت وحی و نبوت)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ شبهات پیرامون وحی و نبوت
- ✓ پاسخ به این شبهات

مروری بر مباحث پیشین

در جلسات گذشته برخی از شبهات درباره مسائل اعتقادی را مطرح کردیم. از جمله به مسئله شفاعت و توسل و شبهات وهابیان درباره آن اشاره کردیم سپس مسئله شر را بیان نموده و پاسخ های لازم را ارائه کردیم. مسئله وحی و نبوت و شبهات و رویکردهای متفاوت آن را در این جلسه پی می گیریم.

طرح شبهه

رویکردهای مربوط به وحی و نبوت و تفاوت این رویکردها

سیمای پیامبر در رویکرد آسمانی

۱- از جنس آدمیان

۲- هدفمندی بعثت

۳- برانگیختی و بعثت

۴- مجموعه معارف

۵- بدون واسطه انسانی

۶- ارتباط با مبدأ الهی

۷- دریافت وحی

دفاع قرآن از رویکرد آسمانی

مراتب تحدی قرآن

مراتب تحدی قرآن

مرتبه اول: تحدی به کل قرآن

مرتبه دوم: تحدی به ده سوره

مرتبه سوم: تحدی به یک سوره

مرتبه چهارم: آوردن سخنی مانند قرآن کریم:

مرتبه پنجم: از هر انسانی نه حتی انسانی مثل پیامبر که توانستید سخنی مانند قرآن بیاورید و بعد هم می فرماید:

مرتبه ششم: تفاوت این مرتبه با مراتب قبل در این است که مخاطب قرآن تا به اینجا تک تک مردم بودند اما

مخاطب این مرتبه کسانی هستند که به پیامبر تهمت دروغ بافی می زنند:

جلسه هشتم (پایان پیامبری)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ نمونه‌هایی از قرائت‌های جدید درباره خاتمیت و اشکالات هر یک از آنها
- ✓ دلایل تجدید نبوت

طرح شبهه

بحث جلسه پایان پیامبری است، که در اصطلاح به آن ختم نبوت گفته می‌شود. در این زمینه نیز گاهی شبهات و سؤالاتی پدید می‌آید. برخی تفسیرهایی دیگر غیر از تفسیر رایج از این موضوع داده‌اند. در تفسیر رایج (و تفکر سنتی) گفته می‌شود پیامبری پایان گرفت، به دلیل آنکه دیگر نیازی به بعثت پیامبر جدیدی نبود، زیرا نه تحریفی صورت گرفته، نه پیام او ناقص بود و نه نیازها آنچنان تغییری کرده‌اند که نیاز به آمدن پیامبر جدید و شریعت جدید باشد و نه در عرصه تبلیغ و ابلاغ مشکلی وجود دارد، جانشینان پیامبر رسالت او را ابلاغ می‌کنند پس هیچ دلیلی برای بعثت جدید وجود ندارد. اما در دوران جدید برخی خواسته‌اند تفسیرهایی از پایان نبوت بدهند که با تفکر متجددانه و وارداتی از طرف اروپا همراه شود.

نمونه‌هایی از قرائت‌های جدید درباره خاتمیت

- ۱- نظریه مرحوم اقبال لاهوری
- اشکالات نظریه مرحوم اقبال لاهوری
- ۲- نظریه تجربه تفسیر ناشده
- اشکالات نظریه تجربه تفسیر ناشده

دلایل تجدید نبوت

دلیل نخست: تحریف دین پیشین؛

دلیل دوم: نقص ظرفیت وجودی انسانهای پیشین؛

دلیل سوم: تغییر نیازها؛

دلیل چهارم: نیاز به تفسیر و تبلیغ چکیده

جلسه نهم (مصونیت وحی و تحریف ناپذیری قرآن)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ تفاوت وحی با تجربه دینی
- ✓ تحریف ناپذیری قرآن و نظر شیعه و اهل سنت درباره آن

طرح شبهه

پیشتر بیان شد که عده ای بر این باورند که وحی همان تجربه دینی است، و نزول وحی به پیامبر حقیقت ندارد؛ بلکه هرچه هست از درون خود پیامبر (صلی الله علیه و آله) می جوشد، و معتقدند وحی هم مانند خواب و رؤیا مکن است بهره ای از واقعیت و حتی عینیت نداشته باشد. پیامد تفکر چنین افرادی، بی معنا شدن نزول وحی از جانب خداوند است، در حالی که بین تجربه های دینی و وحی تفاوت های جدی وجود دارد.

تفاوت وحی و تجربه های دینی

- الف) جهت نیافتگی وحی از فرهنگ زمانه
- ب) تفصیلی بودن وحی
- ج) اطمینان بخشی وحی
- د) شریعت آفرینی وحی
- ه) نداشتن اختلاف و تناقض

تحریف ناپذیری قرآن

- اتهام اعتقاد شیعه به تحریف قرآن
- فتوای علمای شیعه به عدم تحریف قرآن
- بررسی روایات اهل سنت درباره تحریف قرآن

جلسه دهم (دین دنیوی شده)

اهداف درس

آشنایی با:

✓ قرائت‌های مختلف از دین؛

دین اصیل و ویژگی‌های آن؛

قرائت‌های مختلف از دین:

۱- دین ابزاری

۲- دین احساسی یا خصوصی

۳- دین فرهنگی

۴- دین صامت

۵- دین اصیل

ویژگی‌های دین اصیل

جلسه یازدهم (امامت و رهبری)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مفهوم امامت از دیدگاه شیعه
- ✓ مفهوم ولایت و اقسام آن
- ✓ اختلاف شیعه و اهل سنت در مسئله امامت

طرح شبهه

در این جلسه به مسئله امامت و رهبری جامعه اسلامی پرداخته می‌شود. این موضوع از مسائل بحث بر انگیز جامعه اسلامی به ویژه میان شیعیان و اهل سنت است، چرا که هر گروه مبنا و عقیده خاصی در این باره دارند، شیعیان معتقدند که امامت منصبی الهی است اما اهل سنت چنین اعتقادی ندارند و همین موجب بوجود آمدن شبهاتی از سوی ایشان نسبت به عقاید شیعیان در این باره شده است. ایشان اشکال می‌کنند که با پذیرفتن امامت قائل به وجود سرپرستی برای افراد امت شده‌ایم که پس از پیامبر سخن آنان حجت تعبدی است. این چه شأنی است که شیعیان برای امامان خویش قائل هستند؟

معنای امامت

اقسام ولایت

ولایت حقیقی

ولایت اعتباری

ولایت تشریحی

ولایت تفسیری

ولایت اجتماعی

اختلاف شیعه و سنی در مسئله امامت

جلسه دوازدهم (ولایت فقیه و رهبری)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مفهوم اجتهاد و تقلید؛
- ✓ مفهوم ولایت فقیه و شرایط رهبری؛
- ✓ سؤالات و شبهات پیرامون ولایت مطلقه فقیه و پاسخهای آن؛

طرح شبهه

اگر امت اسلامی همواره نیازمند وجود امامی است تا او را در راه حق راهبر و راهنما باشد، در عصر غیبت این وظیفه چگونه به جای آورده می‌شود؟ آیا جانشینی برای امام معصوم (علیه السلام) متصور هست تا وظایف او را انجام دهد؟ تفاوت رهبر و امام معصوم در چیست؟ احکام و دستورات رهبر تا چه حد نافذ است؟ آیا قائل شدن به لزوم رهبری برای مردم به معنای محجور دانستن آنها نیست؟ حیطة اختیارات رهبری در چه اندازه است؟ آیا ولایت فقیه به استبداد نمی‌انجامد؟ برخی دیگر به این اشکال می‌کنند و می‌گویند لازمه این سخن این است که شما مردمان را محجور و کودکوار بیانگارید و به جای ترویج تعقل، ترویج تعبد می‌کنید. در پاسخ باید ابتدا مفهوم فقاہت و مرجعیت و هم رهبری و ولایت و بعد حیطة اختیارات آنها روشن شود.

اجتهاد و مفهوم تقلید

رهبری

شرایط رهبر

۱. دین‌شناسی

۲. توانایی مدیریت

۳. آگاهی به زمان

۴. عدالت

سؤالات و شبهاتی در باره ولایت مطلقه فقیه

۱. مشروعیت

۲. نقش مردم در مشروعیت

۳. ولایت یا وکالت فقیه

۴. ولایت در قانون یا بر قانون

۵. ولایت مطلقه و حکومت مطلقه

جلسه سیزدهم (عدالت صحابه)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ دیدگاه اهل سنت درباره عدالت صحابه
- ✓ بررسی دلایل قرآنی و روایی اهل سنت
- ✓ صحابه از دیدگاه قرآن و سنت نبوی

طرح شبهه

در این جلسه به مسئله عدالت صحابه رسول خدا(صلی الله علیه و آله) که از سوی اهل سنت مطرح شده است، پرداخته می‌شود.

در میان شیعیان و اهل سنت گروهی مورد عنایت ویژه قرار دارند، یعنی هر کدام از این دو دسته سعی می‌کنند، خود را به پیامبر(صلی الله و علیه و آله) نزدیک سازند، شیعیان از طریق اهل بیت(علیهم السلام) و اهل سنت، از طریق صحابه. جایگاه صحابه نزد اهل سنت شبیه جایگاه اهل بیت(علیهم السلام) نزد شیعیان است. اهل سنت برای اثبات مسئله عدالت صحابه رسول خدا به دلایلی از کتاب و سنت استناد می‌کنند، که به بررسی این مستندات و درستی آن می‌پردازیم.

معنای صحابه

دیدگاه شیعیان درباره صحابه رسول خدا

دلایل اهل سنت بر عدالت صحابه

دلایل قرآنی

دلایل روایی

بررسی دلایل قرآنی

بررسی دلایل روایی

عدالت صحابه از دیدگاه قرآن

عدالت صحابه از دیدگاه سنت نبوی

جلسه چهاردهم (سب و لعن)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مفهوم سب و لعن و بررسی آن از نظر قرآن و سنت
- ✓ دیدگاه اهل سنت و شیعیان در باره سب و لعن صحابه

طرح شبهه

موضوع این جلسه پرداختن به یکی از اتهامات اهل سنت نسبت به شیعیان است، که صحابه رسول خدا (صلی الله علیه وآله) را لعن می‌کنند و دشنام می‌دهند و این عمل جایز نیست. برای پاسخ به آن‌ها ابتدا باید معنای سب و لعن، تفاوت آن دو، و این‌که آیا دلیلی بر جایز بودن سب و لعن وجود دارد یا خیر؟ و آیا این کار لازم است یا خیر؟ روشن شود.

معنای لعن و سب و تفاوت آن دو
لعن و سب در قرآن سنت
ویژگی‌های لعن و ملعون در قرآن و سنت
دیدگاه اهل سنت در باره لعن صحابه و پاسخ به آن‌ها
لعن صحابه در سنت نبوی
سیره صحابه

جلسه پانزدهم (تقیه)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ معنا و مفهوم تقیه و تفاوت آن با نفاق
- ✓ شبهات اهل سنت نسبت به شیعیان در باره تقیه
- ✓ پاسخ به این شبهات

طرح شبهه

در این جلسه سخن از تقیه است. یکی از موضوعاتی که در اسلام مطرح شده و عقل نیز به لزوم آن صحه می‌گذارد تقیه است، موضوعی که انسان قطعاً با ملاحظات تمام جوانب مصلحتی آن، به ضرورتش پی می‌برد. این موضوع در جهان اسلام تنها به شیعیان اختصاص ندارد، اما شیعیان به تقیه ورزیدن در میان دیگر فرق اسلامی شهرت دارند. و به همین سبب متهم به نفاق نیز هستند. برای پاسخ به این اتهام باید معنای نفاق و تقیه و تفاوت آن دو روشن شود.

معنای تقیه و نفاق

ادله مشروعیات تقیه

۱. قرآن کریم
۲. عمل صحابه
۳. روایات

تقیه شیعیان

شرایط تقیه

انواع تقیه

جلسه شانزدهم (مسائل فقهی وضو و نماز)

اهداف درس

آشنایی با:

- ✓ مسائل فقهی اختلافی میان شیعیان و اهل سنت در باره وضو و نماز
- ✓ بررسی دلایل شیعیان و اهل سنت

۱- اختلاف در وضو

الف - کیفیت شستن دست‌ها

ب- مسح پا به جای شستن

ریشه اختلاف

۱- سلطه‌ها و حکومت‌ها

۲- تقدیم مصلحت اندیشی بر ظهور آیه

روایات مسح از پیامبر گرامی (صلی الله علیه وآله)

۲- اختلاف در اذان

الف) «حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ» در اذان

ب) شهادت به ولایت علی (علیه السلام)

۳- اختلاف در نحوه نماز خواندن

الف) شیعیان و نماز با دست باز

کیفیت نماز پیامبر (صلی الله علیه وآله)

الف: حدیث ابی حمید ساعدی

ب: حدیث حماد بن عیسی

ج. حدیث المسیء صلاته

نظر ائمه اهل بیت (علیهم السلام)

ب) سجده بر تربت

فلسفه سجده بر خاک

سجده بر تربت امام حسین (علیه السلام)